O evocare a genialităţii lui George Enescu

GEORGE D. FLORESCU[1]

Cele ce înfăţişăm s-au petrecut în 1925, pe timpul verii, aici în Bucureşti, în fostul palat Cantacuzino din Calea Victoriei.

Clădit de George Grigore Cantacuzino în primii ani ai veacului nostru, palatul a fost moştenit de fiul său mai mare, Mihai, care a fost soţul Marucăi, născută C. Rosetti-Teţcani, o persoană plină de originalitate, care în scurgerea anilor, a schimbat unele ornamente, nefiindu-i pe plac. Aci, din cînd în cînd, primea în cerc intim rude şi prieteni, fie la masa de prînz, fie la ora ceaiului, poftind adesea şi pe Maestrul Enescu.

Într-o după-amiază – era în anul 1925 prin mai – furăm poftiţi soţia mea (nepoata de frate a unchiului Mişu) şi cu mine, la o asemenea petrecere intimă, fiind prezente şi cîteva prietene ale casei: Zoe Cantarida şi sora ei Elena, născută Davila.

Am fost foarte bucuroşi să întîlnim şi pe Maestrul Enescu pe care îl cunoşteam de la concertele sale la Ateneu.

Conversaţia celor prezenţi atingea felurite subiecte în legătură cu artele: muzică, poetică şi altele.

La un moment dat, neaşteptat de cei prezenţi, intră binecunoscutul văr primar al stăpînei casei – compozitorul Mihai Jora, căruia în intimitatea familiei i se spunea „Mişucă", şchiopătînd, căci fusese rănit la un picior în marele război.

Mişucă înştiinţă pe prietenii săi prezenţi că în noaptea ce precedase compusese un marş hebraic, al cărui manuscris făcut sul îl ţinea la subţioară.

Unchiul Mişu, care nu era un adînc cunoscător şi iubitor al muzicii culte, se adresă compozitorului pe un ton prietenesc şi glumeţ: „Et bien, Mişucă, j'éspère que tu vas nous jouer ce que tu a produ la nuit dernière"*.

Asistenţa aprobă, dar acela care arată o curiozitate mai accentuată era „Ponx" – astfel i se spunea Maestrului între intimi – ce şedea lîngă pian, absent pînă atunci la cele ce se vorbeau între invitaţi.

Maestrul rugă în termeni prieteneşti pe compozitor a da curs producerii sale.

Mişucă se aşeză îndată în faţa clavirului Steinway – un instrument sublim ca sunet – îşi întinse sulul cu manuscrisul şi-l aşeză pe pupitru, citindu-şi compoziţia nocturnă.

Toată prezentarea nu a durat mai mult de un sfert de oră.

Mă voi opri a face o prezentare a compoziţiei lui Mişucă, ştiind că el scria muzică foarte avansată, fiind greu de suportat.

---

* „Ei bine, Mişucă, sper că o să ne cînţi ce ne-ai dat la iveală noaptea trecută!"

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

În toate cazurile, ceea ce am auzit nu-mi părea să fie un marş, şi cu atît mai puţin ebraic, ştiind că muzica ebraică era foarte melodioasă – (vezi Max Bruch, Mendelssohn Bartholdy şi alţii) – dar ce diferenţă! M-am abţinut chiar a face o singură reflecţie pe care aş fi rezumat-o în cîteva cuvinte: „C'est interessant"** căci ştiam că Mişucă era cîştigat de Şcoala modernă, fie a lui Gidalje sau a altor profesionişti francezi ai Conservatorului parizian.

Nimeni nu a aplaudat, căci aplauzele erau oportune numai sălilor de concert. Compoziţia a fost lăudată cu fraze largi, ditirambice, amestecate cu amabilităţi, timp de cîteva minute şi conversaţia celor prezenţi a mers înainte.

Maestrul a luat pe compozitor de-o parte, la coada pianului şi absent la tot ce se vorbea în salon între invitaţi, ţinînd manuscrisul întins începea pe măsură ce înainta în citirea lui să accentueze asupra înţelesului compoziţiei prin pauze, schimbări de cheie şi de tempo şi accentuări de note ici şi colo.

Mişucă, chemat insistent de către vara sa Maruca, părăsi pe Maestru, nu însă fără a se afunda în mulţumiri pentru sfaturile date şi luat de celelalte persoane invitate urmări şi el cursul conversaţiilor. Îşi luase manuscrisul, îl făcuse din nou sul şi-l lăsase pe un scaun.

Fiind destul de aproape de Maestru, am stat de vorbă despre unele şi altele cu privire la muzică. Observasem însă că interlocutorul meu era plecat pe gînduri şi am crezut nimerit a-l lăsa de unul singur.

Rămas la spatele instrumentului, se ţinea liniştit în picioare cu cotul pe coada pianului, sprijinindu-şi bărbia în mînă, completamente absent la tot ce se petrecea în jurul său şi aşa a stat vreo bună jumătate de oră.

Într-un moment cînd conversaţiile celor prezenţi, asupra unor lucruri searbede şi abstracte se curmaseră, observai că Maestrul se îndreaptă tăcut spre clavirul pianului. A îngînat cîteva cuvinte – poate de scuze – pe care nu le-am prins.

Cei prezenţi – lipsind unchiul soţiei mele care părăsise asistenţa chemată de fiu-său, faimosul aviator poreclit Bâzu – au lăsat convorbirea pentru ca Maestrul să dea curs intenţiilor sale de a ne delecta cu transpunerile sale pianistice care în general abordau muzica lui Richard Wagner, în special „Götter Dämerung" şi altele, Tannhäuser, Lohengrin.

Cu o bucurie nespusă de a putea auzi pe Maestrul Enescu cîntînd la pian, căci pînă atunci nu-l cunoşteam decît ca viorist la concerte, m-am aşezat la spatele lui pentru a-i vedea mîna umblînd pe clapele pianului, îndrăgostit cum eram din fragedă tinereţe de acest instrument muzical cu aşa de variate intonaţiuni datorite degetelor amîndorur mîini...

Maestrul, ridicînd capacul clavirului, ştergînd clapele şi apoi atingîndu-le fără să aibă vreun manuscris pe pupitru începu fără nici o oprire să reproducă pe admirabilul său Steinway compoziţia din noaptea trecută a lui Jora. Am rămas toţi cei prezenţi uluiţi la auzul unei piese pianistice pe care Maestrul din memorie o reproducea, cu un text marcînd un tempo cu intonaţii şi accentuări personale, şi la acestea după ce a auzit o singură dată compoziţia şi îi văzuse fugitiv manuscrisul.

Şi a cîntat în întregime marşul hebraic pe dinafară dînd un colorit muzical cu totul personal unei opere lipsită de ce aş numi muzicalitate. Încheind transpunerea pianistică personală a lui Mişucă, Maestrul închizînd liniştit capacul clavirului rămase cîteva clipe gînditor. Se sculă de pe scaunul pianului şi adresîndu-se

** „Este interesant"

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

autorului compoziției într-o formulă interogativă dar și smerită îi zise: „Est-ce bien, mon cher ami? ou bien ai-je baffouillé?"***

Pentru mine și pentru oricine altcineva o asemenea spontaneitate de execuție a unei lucrări care nu este a sa, care era cunoscută numai autorului, în formula melodică transformată de executant în forma necesară textului și asta după ce executantul a văzut și manuscrisul făcînd fugitiv și din minte corectările, cui ar putea fi atribuită altcuiva decît unui geniu?

Și într-adevăr că Maestrul a fost un geniu și dacă cineva l-a socotit la adevărata latură a genialității, acesta a fost bunul său prieten Alfred Cortau care în ziua de 13 februarie 1955, cu trei luni înainte de plecarea lui de pe acest pămînt – după ce a cîntat „Mes souvenirs" ale lui Enescu strînse cu pietate de Bernard Gavoty scria bunului său prieten intitulîndu-l:

„Bien cher et grand Georges:

Laisse-moi t'en remercier en joignant à ma gratitude artistique l'expression de ma fervente et fraternelle consideration de toujours pour le musicien selon le voeu profond de la musique que tu représente à mes yeux depuis le moment où je t'ai connu".****

Une évocation du génie de Georges Enesco

Résumé

L'auteur de l'article nous offre une page-document historique sur la musique roumaine.

Faisant le récit d'une réunion d'amis intimes au palais Cantacuzino en 1925, il met à profit cette occasion pour raconter avec beaucoup d'esprit ce qui suit: aprés avoir écouté une seule fois la composition ècrite la veille même par Mihail Jora (qu'on y appelait Mișucă) – une marche hébraïque, guère goutée par l'assistance –, Enesco jeta un rapide reguard sur le manuscrit, après quoi, pendant une pause occupée par la conversation insipide des invités, il se mit au piano et transposa spontanément la nouvelle composition en lui donnant une forme charmante.

Note

1. George D. Florescu (1893–1976), istoric medievist, genealogist și heraldist de renume, a desfășurat o susținută activitate științifică atît în cadrul Institutului de Istorie al Academiei Române, cît și ca director al Muzeului Municipal București. Studiile sale se bazează pe o temeinică documentare și pe o pregătire profesională de excepție. Ca om de cultură, înrudit prin căsătorie cu familia Cantacuzino, l-a cunoscut, stimat și îndrăgit pe George Enescu. Pregătirea muzicală, începută în familie și continuată în compania maestrului Ferruccio Busoni în străinătate, i-a dat posibilitatea să aprecieze la justa valoare genialitatea marelui compozitor și interpret român.

*** „Este bine, dragă prietene, sau am bătut cîmpii?"

**** „Lasă-mă să-ți mulțumesc, adăugînd la gratitudinea mea artistică expresia înaltei și frățeștii mele admirații de totdeauna pentru un muzician – de unde dorința adîncă a muzicii pe care o reprezinți ochilor mei din clipa în care te-am cunoscut."

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro